

Henri Lefebvre

# Gündelik Hayatın Eleştirisi III

Moderniteden Modernizme  
(Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)

*Türkçesi: Işık Ergüden*

# İÇİNDEKİLER

GİRİŞ .....	7
-------------	---

## 1. BÖLÜM / SÜREKLİLİKLER

1. Modernitenin sonu mu? .....	51
2. Süreklilikler: mülkiyet, aile, ahlak vb.....	57
3. Meta dünyası.....	59
4. Özdeşlik/Kimlik .....	65
5. Gündelik söylem.....	69
6. Bayağılığa dair.....	80
7. Birtakım niteliksizleşmelere dair.....	84
8. Tutucu şemalar .....	86

## 2. BÖLÜM / SÜREKSİZLİKLER

1. Değişene ilk bakış.....	97
2. Geri Kazanım.....	110
3. Farklılık [ <i>La différence</i> ].....	116
4. Devlet ve gündelik hayat .....	129
5. Mekân ve zaman.....	135
6. Enformasyon ve gündelik hayat.....	143

## SONUÇ / NETİCELER VE PERSPEKTİFLER

1. Orta sınıflar .....	163
2. Soyut-somut ve kurmaca-gerçek.....	169
Sonsöz .....	178
Dizin .....	181

## GİRİŞ

### 1.

Son yıllarda gündelik hayatta dönüşümler olduğu tartışmaya pek yer bırakmayan bir durumdur. Bu değişimlerin boyutu nedir? Bunlar gündelik hayatı dayanılmaz bir hale mi getirmiştir, yoksa niteliksel olarak iyileştirmiş midir? Önümüzde bu sorular bulunmaktadır.

Yeni değişimlerin hazırlanmakta olduğu, kendini gösterdiği de inkâr edilemez. Bunların –her tarafta söylendiğini işittiğimiz gibi– radikal (yani şeylerin ve insanların “köküne” kadar inen şeyler) olup olmadığı ise ayrı bir sorudur.

Gündelik hayatın yirminci yüzyıldaki veçhelerine, pratikte ve “gerçekte” olduğu kadar bilgide, felsefede, edebiyatta ve sanatta da retrospektif bir bakış yöneltmenin zamanı 1981 yılında muhtemelen artık gelmiştir.

Bir alternatifle karşı karşıya değil miyiz? Gündelik hayatı ya olduğu gibi (bu değişimler dolayısıyla olduğu haliyle) kabul edeceğiz, ya da reddedeceğiz; ki bu ret kahramanca ve çileci bir tarzda olabileceği gibi, hedonist ve şehvetperest ya da devrimci, anarşizan, başka deyişle neoromantik, dolayısıyla estetik de olabilir.

Kabul etme, sıradan edimlere –alım satım, tüketim, çeşitli faaliyetler– rıza göstermekten daha fazlasını gerektirir. Bir “konsensüs” gerekir: Toplumun, üretim tarzının, tek kelimeyle (bir) bütünlüğün kabulü. Böylece bu üretim tarzından çıkmayı istememeye, bu olasılığı tasavvur, hatta tahayyül etmemeye mahkûm kılarız kendimizi!

Yüzyılın bu bakış açısıyla çıkarılacak bir envanteri teknolojilerin yanı sıra toplumsal ilişkileri ve bunların çeşitli ifadelerini, politik sorunları ve tarihi hesaba katmalıdır; çünkü gündelik hayat, kendince, tarihin bir ürünüdür (belki de bize en yakın gelen, kavramaya en açık “ürünü”dür).

Sadece 1981'deki gündelik hayatı mı analiz edeceğiz? Neyin değişip neyin değişmediğini belirleyip, gelecek yıllarda neyin değişip neyin kalıcılılaşacağını mı öngöreceğiz? Hayır. Gündelik hayatın bu eleştirel analizinin, toplumun bütününe tanımak ve onu belli bir yöne sevk etmek –ona belli bir anlam vermek– için yol gösterici ip (Ariadne'ninki gibi bir ip!) olarak kullanılıp kullanılamayacağını da saptayacağız. Başka deyişle, gündelik hayatın (eleştirel) incelenmesi, günümüzde düşünce denen şeyden geriye kalanı ele geçirmiş görünen ikilinin –“gerçeğin” ve felaketin– büyüüne direnmeyi sağlar mı?

## 2.

Vaktiyle, yani on yıllar önce, “gündelik hayat” kelimesi günü güne yaşamak ya da hayatta kalabilmek için zorunlu olanı belirtiyordu: “Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver.” O zamandan bu yana, kelimenin anlamı ve kapsamı değişti. Daha geniş ve daha muğlak bir hal alan “gündelik hayat” kelimesi gündelik edimler kümesini, özellikle de bunların birbirine bağlanmasını, bir küme oluşturmasını belirtmektedir. Gündelik hayatın tek tek yemek, içmek, giyinmek, uyumak gibi tüketim eylemlerinin toplamına indirgenemeyeceği zımnen kabul edilir. Toplumunu sadece tüketimle tanımlamadıkça (ki giderek daha nadiren böyle tanımlanmaktadır) bu tek tek eylemlerin gündelik hayatı tümüyle kapsamadığı, bu eylemlerin bağlamını da –içinde yer aldıkları toplumsal ilişkileri– dikkate almak gerektiği artık kavranmıştır. Bunun nedeni, tek tek ele alınan her bir eylemin kendi başına bir mikro-karardan kaynaklanması değildir sadece; bu eylemlerin birbirine eklenmesinin üretime bağlı toplumsal bir mekân ve zamanda meydana gelmesi de bir diğer nedendir. Başka deyişle, tıpkı dil gibi gündelik hayat da –işlevlerin hem kapsadığı, hem de üstünü örttüğü– belirgin formlar ve derin yapılar içerir. Ticarete gündelik eylemlere adanmış sayısız uğraş bulunur: ev işi, yemek yapma, giyinme, uyuma, cinsellik vb. Bu veçheleri bir araya getirmeye çalışan “ansiklopediler” bile satın alınabilir. Oysa bu eserlerde eksik olan şey bütündür, birbirine bağlanmadır. Gündelik eylemler, bu birbirine bağlanma ve bunun içeriği sayesinde tekrarlanırlar (yeniden-

üretirler). Bu eylemler hem bireysel, hem “grupsal” (aile, meslektaşlar ve dostlar vb.), hem de toplumsaldır. Dolayısıyla gündelik hayatın, iş, boş vakit, “özel” yaşam, ulaşım, kamusal yaşam arasında ilişkiler dayatan (belli bir) toplumun örgütlenme ve varoluş kiplikleriyle sıkı ama henüz çok iyi anlaşılmamış bir ilişki içindedir. Gündelik hayat, toplumun (bazı istisnalarla) mevcut normlardan ufak sapmalar sergilemekten öteye geçemeyen tüm üyelerine kısıtlayıcı bir etki olarak kendini dayatır.

Geniş, biraz flu, henüz yeterince aydınlatılmamış bu anlamdaki gündelik hayat, son dönemlerde bilincin ve düşünümün konusu olmaya başlamıştır. Bu durum, yaş, cinsiyet, gelir, “ev içi donanım” gibi görünüşte “somut” olan ve “bilimsel” bir tarif için ya da bir gündelik hayat “fenomenolojisi” için kullanılabilir bildik ayrıntılara dair önemsiz olgular hakkındaki beylik düşüncelerden analizin uzak durmasını sağlar.

Vaktiyle gündelik hayat filozofların gözünde bilgidен ve bilgelikten uzak bir konuydu. Kaçınılmaz ve bayağı olan gündelik hayatı filozoflar düşünceye layık görmüyorlardı; önceleri düşünce, filozof olmayanların alanı ve ikameti olan gündelik hayat ile mesafesini (*époikhé*) koruma peşindeydi. Bu durum değişmiştir. 1980 yılında, İsviçre Felsefe Cemiyeti “Gündelik Hayat ve Felsefe” teması etrafında Avrupa çapında bir sempozyum düzenledi. Bu sempozyum sırasında, felsefenin günümüzde gündelik hayatla ilişkisiyle; gündelik hayatı kavrama, anlama, bütünlük ve tümellik hedefleyen kavramsal bir bütüne dahil etme kapasitesiyle tanımlandığı açıkça görüldü. Artık felsefe, spekülative soyutlamayı aşarak kendini yenilemeye çalışmaktadır. Marx’tan, Husserl, Heidegger ve Lukács’tan beri de bu böyledir. “Saf” filozofların ise, gündelik hayatı kavramların kıskaçlarıyla kavradıktan sonra, onu olduğu gibi kabullenmek ya da dönüştürmek yerine, yiyip yutarak ortadan kaldırmayı hâlâ ve her zaman amaçladıkları görülecektir.

Aynı zamanda, “gündelik hayat” terimi ile bu terimin belirttiği “gerçek”, gazetelere ve edebiyata da nüfuz etmiştir. Basının giderek daha önemli bir bölümü gündelik hayat ve “sorunları” etrafında dönüp durmaktadır (öyle ki, bu “sorun” kelimesi sıradanlaşmakta ve giderek katlanmasa güç bir hal almaktadır). Joyce’tan Simenon’a ve Japrisot’ya dek (kasıtlı ve az çok ironik bir karşılaştırma) edebiyatçılar

ve romancılar, öngörülemez etkiler elde edebilmek için gündelik hayatı yakından, giderek daha yakından kavramaya çabalamaktadırlar. Olağandışıyla olağandan (gündelikten) çıkartmayı yöntem olarak kullanan Amerikalı yazarları da unutmamalı. Bununla birlikte, gündelik hayat ile gündelik olmayan –felsefi, doğüstü, kutsal, sanatsal olan– bir karşıtlık içinde değildir. Böyle bir ikili şema üçüncü ve spesifik bir terimi, yani gücü, iktidarı, devletsel-politik olanı unuttur. Bu da başka unutmaları gerektirir ve hatta açıklar.